

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

562

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • חג השבועות תשפ"ב

וזהו ענין הענווה, לדעת שיש לו מעלות, אך לא להחשיב את עצמו במעלות, ורק לשמוח בהן, ואין זו סתירה, ששמוח במעלות שיש לו, אבל אינו מחשיב את עצמו, מפני שידוע שהכל בידי שמים, והכל מן השמים.

ורק אם אין אמונה אז שייך הרגשת חשיבות, אבל אם אדם חי עם אמונה לא שייך הרגשת חשיבות כלל, כי הוא יודע שהכל רחמים וחסד מן השמים בלי שום זכויות שמגיע לו, כי כל מה שהוא עושה הוא חייב לעשות, ואם לא יעשה את מה שהוא חייב הוא פושע, וכי מגיע לו שכר על זה שאינו פושע, הרי לא מגיע כלום, וכל מה שיש לו זה חסדי שמים, וצריך אמנם להיות בשמחה, אבל לא הרגשת חשיבות, רק שמחה והודאה.

וזהו המדרגה, להיות עם ענווה ועם שמחה, ואין סתירה בין הדברים.

הצלחה ברוחניות תלויה בהשתדלות

וכן כל המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. למשל הדבר הראשון הוא 'בתלמוד', והיינו ללמוד! ובאמת זה דבר מובן מאד, כי אם לא ילמד פשיטא שלא שייך הצלחה בתורה, ומוכרח ללמוד, ורק השאלה היא כמה ללמוד, וכמובן כל כמה שאדם לומד יותר כך יש יותר הצלחה, ועל ידי זה הוא יודע יותר ומבין יותר, הכל תלוי לפי כמה שהוא לומד.

וזה גם בדרך הטבע וגם מצד הזכויות, כי להצלחה צריך סייעתא דשמיא, ואם אינו משתדל למה שיתנו לו, וכן בכל דבר ודבר, כל הצלחה ברוחניות תלויה כמה שהאדם משתדל ועד כמה הוא עושה, וכמה שאדם יותר לומד בהתמדה, כך הוא זוכה לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

וכך גם בתפילה, צריך תפילה לסייעתא דשמיא, אך צריך גם להשתדל ולעשות מה שבכוחו, ובלי זה התפילה לא תעזור.

והנה במ"ח דברים שהתורה נקנית לא מוזכר תפילה, והטעם לזה מפני שתפילה אינה שייכת לדברים שהתורה נקנית בהם, כי תפילה זה דבר פשוט שאם אדם לא מבקש למה שיתנו לו, והרי צריך סייעתא דשמיא, ואמנם יש דברים שהתורה נקנית בהם, אבל צריך סייעתא דשמיא! ומי שלא מתפלל, גם אם הוא עושה ומשתדל - כלומר אינו מתפלל, כלומר שהוא סבור שיכול להצליח גם בלי סייעתא דשמיא, וכי יתכן דבר כזה? והאם שייך הצלחה בלי סייעתא דשמיא? הרי הכל בידי שמים בגשמיות וברוחניות, ולכן פשוט שצריך תפילה, ורק אז שייך סייעתא דשמיא.

וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אבל זהו רק בזמן שהאדם עצמו עשה מה שהוא יכול, ואם מתפלל ואינו עושה מה שהוא יכול, גם התפילה לא תעזור.

ההשתדלות הטבעית לתיקון המידות

ובאור ישראל (מכתב יד) כתב למשל בתפילה על מידות טובות, שאם יש צורך בתיקון המידות [יש אנשים כאלו שמרגישים בעצמם חיסרון במידות וזו מדרגה] כגון שמרגיש בעצמו שיש לו מידת הכעס, וידוע שזה חטא ומידה רעה, וצריך סייעתא דשמיא להינצל מזה, אבל אם רק יתפלל ויבקש רחמים שהמידה תעבור, ולא יעסוק בשיטות ובדרכים הטבעיות לכך, זה כמו שיבקש לראות בלי עיניים! וצריך שגם הוא בעצמו ישתדל ויעשה מעשים, עם השיטות המועילות לתיקון המידה.

ולמשל במידת הכעס יש עצה ושיטה, כפי שכבר סיפרתי בעבר, מעשה באדם בעל משפחה, שהיה כועס הרבה בערב שבת, כי יש לחץ בבית בזמן ההכנות לשבת, והוא היה כועס וצועק על בני הבית, ובא להתייעץ מה לעשות, כי אינו רוצה לכעוס, אבל מצד טבעו מתעורר בו הכעס, ומה יעשה להתגבר על זה, ויעצו לו שבשעה שהוא כועס ישתוק ולא יצעק, ויחזיק את הכעס בלבו ולא יוציאנו לפועל, כך הדרך להיגמל מן הכעס.

והוא אכן התחיל לעשות כך, ובפעם הראשונה זה היה קשה לו מאד, שהוא רואה דברים שמרגיזים אותו בבית והוא שותק ולא צועק, ובא ואמר שזה קשה מאד, וכיצד יוכל כל יום ששי כל החיים לסבול ייסורים כאלה, ואמרו לו שיחכה וימשיך כך, ואכן ביום ששי הבא הוא שוב כעס ושותק, ואז כבר לא היה כל כך קשה, ואמנם עדיין היה קשה אבל לא כמו בפעם הראשונה, ובשבוע השלישי הוא שוב התאפק מלצעוק, ואז הכעס נחלש עוד יותר, וכך במשך הזמן הוקל לו יותר ויותר, עד ששבר לגמרי את מידת הכעס, ועל ידי ה'תרגיל' הזה נגמל מהכעס, וכבר אינו כועס כלל.

תורה נקנית בענווה ובשמחה

כולנו רוצים הצלחה בתורה, ולכך יש ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם. והנה הגר"א כתב בפירושו למשלי כי 'אשת חיל' זה התורה, והמילה חיל בגימטריא מ"ח, כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ועל זה נאמר אשת חיל מי ימצא, כלומר שיהיה אדם כזה שיש בו את כל המ"ח דברים בשלמותם 'מי ימצא' - זה לא מצוי. אבל גם כל דבר בפני עצמו הוא זכות להצלחה בתורה, ולפי הקניינים כך ההצלחה, אם יש יותר קניינים יש יותר הצלחה, ופחות קניינים פחות הצלחה.

ולמשל אחד הקניינים הוא 'בענווה', וראיתי שלא כולם יודעים מה זה ענווה, ויש חושבים שענווה פירושה לראות בעצמו רק חסרונות ולא מעלות, וכאילו צריך לחשוב שאינו שווה כלום, והוא כאין וכאפס שאין בו שום מעלה. אבל באמת זו לא ענווה! וזה גם לא נכון, כי כל אדם יש בו הרבה מעלות, ולחשוב שאינו שווה כלום זו לא ענווה.

והרי התורה נקנית גם 'בשמחה', בענווה ובשמחה, ואם ענווה פירושה לחשוב שאינו שווה כלום, כיצד יתכן להיות בשמחה, הרי זה תרתי דסתר, וענווה כזו היא סתירה עם שמחה! ובארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם מוזכר גם 'בשמחה' וגם 'השמח בחלקו' - והם שני עניינים, שמחה בשעת הלימוד, ושמח בחלקו גם בזמן שאינו לומד, אבל אם ענווה פירושה לחשוב שאינו שווה כלום איך שייך שמחה?

ענווה - כמו עני המקבל צדקה

אלא ודאי שזו לא ענווה, וכבר האריך המסילת ישרים בפרק כ"ב מה היא ענווה, וביאר כי באמת יש לאדם הרבה מעלות, כישרונות ומידות טובות ויראת שמים, והוא יודע ומכיר את כל המעלות שיש לו, ואף על פי כן שייך ענווה. וכן יכול להיות אדם גדול בתורה, תלמיד חכם גדול ומחדש חידושי תורה, בקי ובעל הבנה עם מדרגה בתורה, שיש לו הצלחה בתורה וברוחניות, והוא יודע מזה ושמח בחלקו, ואף על פי כן הוא ענוו.

ומדוע? מפני שכל המעלות שיש באדם זה לא הוא עושה אותם אלא מן השמים נותנים לו, שהכל בידי שמים, וכגון מה שיש לו הבנה זה בידי שמים, וכן מידות טובות זה מן השמים, שיש בו טבע כזה של מידות טובות, והטבע נהיה מן השמים, וכן כישרונות, וזיכרון טוב, והסברה טובה, ושאר כל מיני מעלות שיש באדם, זה הכל מתנה וחסד מן השמים.

ואם אדם הוא בעל אמונה ומאמין בזה, הוא יודע שהכל חסד ורחמים מן השמים, ומשל למה הדבר דומה, לעני שאין לו כלום, שאנשים מרחמים עליו ונותנים לו ולכן יש לו מה לאכול, ולולי רחמי הבריות לא היה לו מה לאכול, וכי שייך שיש לו מה לאכול? והוא ענוו עמו, ונתנו לו. כך גם כל אדם שיש לו מעלות, וכל הרחוניות והגשמיות שיש לאדם, הרי הכל בידי שמים, ומדוע יש לו? בחסד וברחמים! ומה שייך להרגיש חשיבות בזה, ודאי שלא שייך שום הרגשת חשיבות, כי הכל מן השמים.

ולכן אין שום סיבה שאדם יחשיב את עצמו, ורק יכול לשמוח במה שיש לו, כמו שהעני שמח שיש לו מה לאכול, שהוא שבע ואינו רעב, כך צריך לשמוח בכל הדברים והמעלות שיש לו, בגשמיות וגם ברוחניות, וישמח שיש לו את הדברים האלו, אבל לא שייך שירגיש חשיבות בהם, מפני שהכל חסד ורחמים מן השמים, ומה שייך להרגיש חשיבות בזה.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (א, יב) כתב במעלת ההכנעה, שאדם שחטא וחזר בתשובה צריך להיות עם הכנעה, איך "לא זכר יוצרו אשר בראו יש מאין, וחסד עשה עמו, וידו תנחמו בכל עת, ונוצר נפשו בכל רגע, ואיך מלאו לבו להכעיס לפניו", והיינו שיחשוב איך שכחתי שיש יוצר האדם שברא אותי יש מאין. וחסד עשה עמו - הוא עשה איתי חסד! וידו תנחמו בכל עת - כל הזמן הקב"ה מנחה ומנחל את האדם. ונוצר נפשו בכל רגע - כל רגע שאדם חי זה חסדי שמים. ואיך מלאו לבו להכעיס לפניו - איך שייך לעשות חטא, וכיצד הוא מעיז לעשות נגד רצון השם, להכעיס את המיטיב.

וסיים רבינו יונה "והמשכיל אשר נפקחו עיניו יוחקו הדברים האלה בלבבו ויבואו חדרי רוחו", והיינו שהעיקר הוא להשיב אל הלב, ומי שיש לו שכל יקח את הדברים ללב, בהכנעה, ויבין שהיה כפוי טובה.

וכן בכל המידות יש דרכים ושיטות איך להיגמל מהמידה הרעה, אבל אם אדם רק יבקש בתפילה ולא ישתדל בטיפול עם הדרכים המביאות לתיקון המידה, על זה כתב באור ישראל שם שזה כמו להתפלל לראות בלי עיניים, שהוא דבר שלא שייך בדרך הטבע.

לימוד במתיקות מביא להתמדה

וכן ההתמדה בתורה, בתלמוד. אמנם זה קשה ומאמץ, אבל יש תענוג ומתיקות בעסק התורה, כמו שנאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, ויש כל מיני טעמים שהתורה נמשלה להם, כגון מים, דבש וחלב, כמו שאמרו (ב"ק יז, א) אין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים, כמו אדם צמא ששותה מים לצמאו, כך התורה מרווה את הנפש, וכן דבש וחלב, כמו שכתוב (שה"ש ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, ומפני שחיי הנפש חיי הנצח תלויים בתורה, לכן ברא הקב"ה את האדם ואת העולם כך שיש תענוגים בעסק התורה, כדי שאדם יוכל לזכות לנצח נצחים.

ולכן יש תענוג ומתיקות במה שלומדים, אבל צריך שהמלמד או הלומד ילמדו בצורה המתאימה לכל אחד לפי טבעו, ובספר חוסן יהושע (א, ז) האריך בזה, **שצריך שיהיה הלימוד בצורה המתאימה לטבע האדם, שאז יוכל ללמוד בהתמדה, אבל אם ילמד שלא לפי טבעו לא יוכל להמשיך, מפני שקשה להתאמץ הרבה נגד הטבע, ולכל אחד יש את הטבע שלו איך ללמוד בצורה המתאימה לו, ואז יוכל להיות 'בתלמוד' עם התמדה, וכשלומד לפי הטבע זה מושך ומעניין עד שקשה להפסיק.**

כמו שמובא בגמרא (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון, היינו שמרוב שהיה שקוע בתורה שכח שהניח את בגדו במקום אחר, וקראו עליו הפסוק באהבתה תשגה תמיד, שמרוב אהבת התורה נעשה כמו 'שוגה' ששוכח מעצמו, וכן אמרו בגמרא (שבת פח, א) על רבא, שבשעת לימודו לחץ על אצבעו ויצא דם, ולא הרגיש כלל בזה מרוב שקיעותו בתורה.

עד כדי כך גדולה אהבת התורה ומתיקותה, כי התורה היא חיי הנפש, וחיי עולם נטע בתוכנו, ולכן ברא הקב"ה את התורה עם טעם מיוחד כזה, שעסק התורה מושך ומעניין עד שקשה להפסיק. וכן היה מעשה באחד מבני הישיבה שהיה כבר בחור מבוגר וקיבל הדרכה איך ללמוד בצורה המושכת, והתחיל ללמוד כך, והלימוד היה מאד מעניין ומושך ולא היה יכול להפסיק; ולמד הרבה ולא שם לב על כוחותיו, עד שנחלש והוצרך למנוחה, ואמנם לאחר המנוחה חזר לאיתנו. זהו כוח המתיקות שיש בתורה, ורק צריך להיזהר שלא להתאמץ יותר מדי על חשבון כוחות הגוף.

ההצלחה בתורה לפי גודל היראה

והנה בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם מוזכר גם 'ביאמה וביראה', והם שתי מדרגות של יראת שמים, וכל קנייני התורה הם זכויות, כי ההצלחה בתורה צריך זכויות, וכך גם אימה ויראה הם זכויות, **וכל מה שיש יותר יראת שמים יש יותר הצלחה בתורה.**

ויש כמה מדרגות ביראה, יראת שמים ויראת חטא, ובמסילת ישרים פרק כ"ד ביאר שיראת שמים היינו שאדם נזהר וחושב לפני כל דבר שעושה האם זה מצוה או עבירה, ומפחד להיכשל בחטא, כי על חטא יש גיהנום, וזוהי מצות היראה, את השם אלוֹקֵיך תירא, ולא לכולם יש היראה הזו, לא כולם

מפחדים מהגיהנום, שיש גיהנום! על חטא יש גיהנום, ואפילו חטא בשוגג גם כן, כתב בשערי תשובה (ד, טו) כי השוגג ענוש ייענש, וצריך כפרה.

ויש מדרגה יותר גבוהה של יראת חטא, ששייכת ליראת הרוממות, שתמיד הוא דואג על מעשיו שמא נכשל באיזה חטא או שמא ייכשל בעתיד, וזוהי דרגה יותר גדולה ועיון במסילת ישרים שם.

והדרך להגיע לכל המדרגות האלו היא על ידי סדר המוסר שיש בישיבות, וכבר סיפרנו על הזכות של סדר המוסר, מעשה שהיה בבחור צעיר בגיל של ישיבה קטנה, שהיה לו לחץ בבית שהיה מוכרח לעבוד ולא היה יכול ללמוד, אבל היה בא לישיבה לפוניבז' בסדר שלפני מעריב ללמוד מוסר, ושאלתי אותו למה דווקא מוסר ולא גמרא, ואמר כי הוא מרגיש שלימוד המוסר מחיה ומחזק אותו, וכך עשה ולמד חצי שעה מוסר בכל יום.

וההמשך היה שהוא זכה לסייעתא דשמיא, על ידי נסים נסתרים – אבל זה היה על ידי זכויות, שכבר לא היה מוכרח לעבוד, ונכנס ללמוד בישיבה קטנה כשאר בני גילו, והמשיך בישיבה גדולה, וזכה לשידוך טוב, וגם אחר כך המשיך ללמוד, והיום הוא מזכה הרבים בתורה וגם ביראת שמים, כל זה בזכות חצי שעה של לימוד המוסר! כי הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), והלומד מוסר הוא בא ליטהר, ומסייעים אותו בסייעתא דשמיא.

לכן סדר המוסר שבישיבות אינו רק מידת חסידות לבעלי מדרגה, אלא הוא צורך חיוני והכרחי לכל אחד, ולא כולם יודעים מכך, **שזה סדר שנותן חיים והצלחה רוחנית לנצח נצחים, ורק צריך ללמוד בספר שמעניין או בפרק שמעניין, כי לימוד שמשעמם לא משפיע כלום, וכל ספרי המוסר שבישיבות מעניינים, וכל אחד יכול למצוא בהם איזה פרק או ספר שמעניין אותו ומשפיע עליו, וזו סוגולה וזכות להצלחה בתורה לכל החיים.**

ובעזרת השם נזכה כולנו וכל אחד ואחד מכלל ישראל יזכה להצלחה בתורה ומידות טובות ויראת שמים וכל המעלות הרוחניות בסייעתא דשמיא, אנו מבקשים בתפילה השיבנו אבינו לתורתך, השיבנו בלשון רבים, על כל אחד ואחד מכלל ישראל, וגם סלח לנו וכל ענייני רוחניות מבקשים בלשון רבים, על כל אחד ואחד, ויהי רצון שמן השמים ירחמו על כל כלל ישראל שיזכו להיות בעלי מדרגות ברוחניות ואז אשריך בעולם הזה.

וכמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ט) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, והיינו שלא משנה אם יש רק פת במלח ומים במשורה, תמיד בתורה אתה עמל, ועל ידי זה אשריך, החיים הכי מאושרים הם רק עסק התורה!

וזה דבר ידוע, ובימינו גם רואים זאת במציאות, שכל מי שעוסק בתורה חי חיים מאושרים, וגם בעלי משפחה, רק מי שעוסק בתורה חי חיים מאושרים, וידוע לי הרבה מעשים שהיו בבעלי משפחה, שבזמן שעסקו בתורה חיו חיים טובים ומאושרים, אך כשחשבו קצת להרוויח וחיפשו איזה רווח כספי שלא על ידי תורה, כבר אין הצלחה! אם עוסקים בדברים אחרים שאינם תורה – אין הצלחה ואין אשריך בעולם הזה, ורק תורה וכן פרנסה על ידי תורה [ללמד תלמידים וכיוצא בזה] זוהי הדרך לאשריך בעולם הזה, ובעזרת השם נזכה כל עם ישראל לאשריך בעולם הזה עם האושר האמיתי.

בס"ד, אייר תשפ"ב

לאחינו בית ישראל שיחי, שלו' ורב ברכה.

אחז"ל בסוף סוטה דמיום שחרב בית המקדש כל יום ויום מרובה קללתו משל חבריו, ורבינו החפץ חיים הביא מדברי חז"ל כי חטא הלשון מעורר הרבה את המקטרג הגדול על כלל ישראל, ולכן חיבר ספר 'חפץ חיים' על הלכות לשון הרע, וכן ספר 'שמירת הלשון' ובו הרבה דברי מוסר לחיזוק שמירת הלשון, וידוע שספרי החפץ חיים שהם דברים היוצאים מן הלב, משפיעים מאד בכח קדושתם על הלומדים בהם.

לכן הננו בקריאה לאחינו בית ישראל בכל מקום שהם אנשים נשים וטף, שכל אחד ואחד ישתדל ללמוד בקביעות בכל יום שתי הלכות בספרי מרנא החפץ חיים זצ"ל. ובודאי דבר ראוי וחשוב הוא שצעירי הצאן יעסקו בלימוד קבוע בזה, לקבוע בלבם ונפשם מגיל צעיר, הלכות שמירת הלשון, וחיזוק האמונה.

ויה"ר שעל ידי שנתחזק בזה, יהא תיקון גדול לחטאי הלשון שמחמתם גלינו מארצנו ונחרב בית מקדשנו, ונזכה אנחנו וכל בית ישראל לחיים וברכה למשמרת שלום, ולגאולה שלמה בב"א.

י. גרשון אדלשטיין

להצטרפות למחזור הלימוד בחפץ חיים שעל ידי 'משמרת השלום' 02-5379111

תשובות רבינו שליט"א

לראשי ורכזי מרכז 'לנחותם' שעל ידי ועד הישיבות

שאלה. אברך שיש לו בן קטן וברוך השם הוא מוכשר ומסתדר בלימודיו ולא זקוק לעזרה מיוחדת. האם ראוי שיקדיש האב מזמנו ללמוד עם תלמיד חלש לרוממו ולהצליחו על חשבון זמן הלימוד של הבן, או שמחובתו ללמוד עם הבן ולא לקחת תלמידים באותו הזמן.

תשובת רבינו שליט"א: **אם הבן בין כך לומד ולא זקוק לאב, עדיף לקחת תלמיד שזה זיכוי הרבים.**

שאלה. לצערנו יש תלמידים שמצבם ירוד והם חלשים מאד בכישרונותיהם עד שכמעט ובלתי ניתן לקדם אותם בלימוד, אבל יש תועלת בעצם הקשר איתם אפילו בדברי חולין, שזה משפיע שלא יפלו במצבם הרוחני, ופעמים נראה שיש תועלת אפילו לטייל איתם ולדבר איתם שיחות. האם כשאברך עושה את זה הוא מקיים מצות תלמוד תורה?

תשובת רבינו שליט"א: **בודאי, אבל צריך גם לתת להם טעם בלימוד, ללמוד איתם לפי הטבע שלהם, גמרא עם רש"י, שיקבלו טעם בלימוד, שמישהו ילמד איתם גמרא עם רש"י.**

שאלה. האם יש עדיפות וקדימה בחיזוק רוחני ליראת שמים על פני הלימוד עם תלמיד אחר?

תשובת רבינו שליט"א: **יראת שמים זה חיזוק על הכל, שעל ידי זה גם ילמד, יראת שמים זה הדבר הראשון, אבל צריך גם טעם בלימוד, כי אם אין לו טעם בלימוד הוא לא ילמד.**

שאלה. כשיש תלמיד כישרוני ואין לו חשק ללמוד ואינו לומד, לעומת תלמיד חלש ביותר עם חשק ללמוד, למי עדיף לעזור ומי מהם קודם?

תשובת רבינו שליט"א: **למי שלא לומד.**

שאלה. אברך שעסק עד עכשיו בקירוב רחוקים, מסתפק האם יש יותר מעלה לקרב קרובים, ללמוד עם בחורי ישיבה נצרכים, או להמשיך בקירוב רחוקים?

תשובת רבינו שליט"א: **מסתמא בחורי ישיבה זה יותר, זה גם משפיע על כל הדור, על כל הציבור.**

שאלה. הורים שאלו בענין בנם, בחור בינוני בכישרונות ובהישגים, שמסכים ישיבה קטנה, ויש בפניו שתי אפשרויות לאיזו ישיבה גדולה ללכת, האחת שלבו חפץ בה, והדבר יתן לו תחושה מאד טובה, מפני שנחשבת לישיבה טובה יותר, אבל היא ברמה גבוהה יותר מרמתו, והישיבה השנייה נחשבת בינונית ממש, אך מתאימה לרמתו. לאן ראוי להנחותו ללכת, האם לישיבה בינונית כפי רמתו, או לישיבה עם השם הטוב שלבו חפץ בה, למרות שהיא למעלה מרמתו.

תשובת רבינו שליט"א: **בישיבה עם הרמה הגבוהה יהיה לו יותר קשה, ובודאי עדיף בישיבה הבינונית, איפה שיהיה קל.**

שאלה. בחור שנמצא בישיבה קטנה בגודלה, שאין בה כל כך חברה ואווירה של סדרים, כיון שאין שם הרבה בחורים, והדבר מפריע לו מאד, אך במסגרת הקטנה זה מקום יותר שמור, דבר שהוא נצרך לזה, אבל הוא מרגיש לא טוב כיון שאין כל כך אווירה של ציבור גדול שלומדים כמו במקום גדול, האם זו סיבה להעבירו לישיבה גדולה יותר?

תשובת רבינו שליט"א: **שיישאר במקום הקטן וידבר הרבה עם ראשי הישיבה, שידבר איתם בלימוד, ויהיה בקשר תמידי עם כל הצוות הרוחני. זו העצה.**

שאלה. מה אפשר לומר חיזוק לאברכים שמקדישים מזמנם ללוות ולחזק תלמידים בהיכלי הישיבות, ונמנים על מערך 'לנחותם' של ועד הישיבות?

תשובת רבינו שליט"א: **זה זיכוי הרבים ואין לשער את הזכויות האלה.**

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר (יט, א-ב). האור החיים העיר בפסוקים אלו, ראשית, מדוע ככל ואמר שני פעמים 'באו מדבר סיני' ו'יבואו מדבר סיני', וכן מדוע אמר 'ויסעו מרפידיים' רק אחרי שאמר באו מדבר סיני, הן נסיעתם מרפידיים הייתה קודם, ובמצאותם באו לסיני רק אחרי שנסעו מרפידיים, וכן למה הוצרך לומר 'ויחנו במדבר', הלא מובן הדבר כי במקום ביאתם חנו.

וביאר האור החיים כי מה שאמר בפעם השנייה 'ויבואו מדבר סיני' אין הכוונה לביאת הגוף אלא ביאת הנפש, והיינו שהגיעו לשלמות הנפשית הנצרכת לקבלת התורה, ולימדנו הכתוב בזה שלושה עניינים שהם עיקרי ההכנה לקבלת התורה: ההכנה הראשונה היא "התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה וכו', וכנגד זה אמר הכתוב **ויסעו מרפידיים**, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שאם כן היה לו להקדימו קודם תחנותם, אלא נתכוון לומר שנסעו מבחינת רפיון ידיים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל בפסוק (לעיל יז, ח) ויילחם עם ישראל ברפידיים – ברפיון ידיים עד כאן, והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבודת עבודת משא בנטים השם, והוא אומר ויבואו מדבר סיני".

והיינו שהרי במלחמת עמלק אמרו הז"ל (סנהדרין קו, בכורות ה) שרפו ידיהם מן התורה ולכך בא עמלק עליהם, ואף שעדיין לא נתחייבו במצות תלמוד תורה, מכל מקום היו צריכים לעסוק בתורה להתקדש ולקבל שלמות, כמו שמצינו שהאבות הקדושים עסקו בתורה וקיימו את התורה עד שלא ניתנה (יומא כח, ב) וידעו את התורה ברוח הקודש ובוהו עסקו ולמדו, וכשיצאו ישראל ממצרים בדרך רפי ידיהם מעסק התורה, ומיד בא עמלק, כדי לעורר אותם לתיקון החטא שיתחזקו ויחזרו בתשובה, ובאמת הם חזרו בתשובה, וזהו שאמר 'ויסעו מרפידיים' שעזבו את הרפיון והתחזקו בעסק התורה עם כל הכוחות הנפשיים והגופניים. כמובן שאין הכוונה למאמצים יותר מן הכוחות, שזה מזיק, אבל לפי הכוחות עסקו בתורה בלי רפיון, עם כל המאמצים האפשריים, וזוהי ההכנה הראשונה לקבלת התורה, עסק התורה עם ניצול כל האפשרויות שיש לאדם לעסוק בתורה.

והכנה שנייה ביאר האור החיים "ענין ב' הוא השפלות והענווה, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר **ויחנו במדבר**, פירוש לשון שפלות וענווה כמדבר שהכל דורכין עליו". והיינו כמו שאמרו (עירובין נד, א) מאי דכתיב וממדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו, ולהלן שם אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תורה ניתנה לו במתנה, ובגדרים דף נ"ה איתא כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל וכו', ופירש רש"י מופקר לכל – שמלמד תורה בחינם לכל, והוא כלשון שמצינו ביואב (סנהדרין מט, א) שהיה ביתו הפקר לעניים כמדבר, וכל אחד היה יכול להיכנס לאכול ולקבל הכנסת אורחים בלי גבול.

וכשאדם עושה עצמו כמדבר זוכה לתורה במתנה, וימתנה' היינו למעלה מהטבע, יותר מהגייעה ויותר מהכוחות האנושיים, מידה כנגד מידה, כיון שהוא מפקיר עצמו לאחרים שזה נגד הטבע, זוכה לסייעתא דשמיא למעלה מהטבע, וזוהי ההכנה הנוספת לקבלת התורה הרמוזה בפסוק 'ויחנו במדבר', להיות כמדבר, עם מידת הענווה, שלא להחשיב עצמו כלל.

וההכנה השלישית ביאר האור החיים "וענין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים לא שיהיו בד בבד שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ, לו) חרב אל הבדים וגו' (תענית ז, א) אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר **ויחן שם ישראל** לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה", עכ"ל.

והיינו שהתורה נקנית בחבורה, כמו שאמרו באבות פ"ו בשימוש חכמים בדיבור חברים ובפלפול התלמידים, וזהו 'ויחן' שעסק התורה אינו לבד אלא ביחד עוסקים בתורה, וכל אחד מקבל מהשני ועוזר לשני, וכבר ביארנו במקום אחר שגם בין התלמידים עצמם יכול להיות רב וחבר ותלמיד, שכל אחד לפי דרגתו עוזר לחברו ומקבל ממנו, ובוהו זוכים להצלחה בתורה.

*

ויחן שם ישראל נגד ההר (יט, ב). פירש רש"י: כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת. ומבואר כי ההכנה לקבלת התורה היא 'אחדות' בין אדם לחברו, שמרגישים זה עם זה כאיש אחד, כמו שכתוב (ויקרא יח, יח) ואהבת לרעך 'כמוך', ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שצריך להיות 'כמוך ממש', ואם ההרגשה היא כאיש אחד ממילא יש אהבה, וכבר לא שייך שיהיו סכסוכים ולא צרות עין וקנאה, כי אין צרות עין על עצמו, וכמו שאין אדם מקנא בבנו (סנהדרין קה, ב) שהבן הוא עצמו ובשרו ולא שייך לקנא בעצמו, כך גם כשמרגיש עם חברו כאיש אחד, ממילא אין ביניהם קנאה ותחרות וצרות עין, ויש שלמות באהבת הבריות כמוך ממש.

וזו הייתה מדרגת כלל ישראל לפני הר סיני, שהיו כולם 'כאיש אחד בלב אחד', ולא היה ביניהם פירוד לבבות, והיו כולם באהבה ואחוה ושלוה ורעות, ומשמע שאפילו הרשעים שבישראל כגון דתן ואבירם, ומיכה [ענין

סנהדרין ק"ג שפסל מיכה עבר איתם בים] גם כן היו במדרגה זו באותה שעה עם אהבת הבריות כמון ממש, ובזכות זה זכו לקבלת התורה.

והנה רש"י כתב **"כאיש אחד בלב אחד"**, ונראה שהם שני עניינים: 'כאיש אחד' היינו כני"ל, שהיו באהבה ואחדות בין אדם לחברו, ו'לב אחד' מורה על מדרגת האמונה, כמו שמצינו לשון הגמרא (סוכה מה, מגילה יד) 'לב אחד לאביהם שבשמים', והיינו מלבד מה שהיו כאיש אחד מצד אהבת הבריות, היו גם בלב אחד, עם מטרה אחת ורצון משותף, לקבל את התורה ולעבוד את השם, והגיעו אז לשלמות האמונה, עם אהבת השם בלב שלם כמו שכתוב (דברים ו, ו) ואהבת את השם אלוך יבכל לבבך'.

ואמר ויחן שם ישראל נגד ההר, היינו שלמדרגת "כאיש אחד בלב אחד" זכו בזמן שהיו **"נגד ההר"**, שראו את הר סיני, שהוא מקום מוכן להשפעה, כמו שכתוב אצל משה רבינו בסנה (שמות ג, א) ויבוא אל "הר האלוקים" חורבה, ואף שעדיין לא היה קבלת התורה, אבל זה מקום המוכן לקבלת התורה, וכבר הייתה בו קדושה, כפי שאמר הקב"ה למשה רבינו (שם ה) "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" (עיי' תרגום יונתן), ורק שם זכה משה רבינו לנבואה, מה שלא זכה קודם, כי זה היה מקום מוכן להשפעת קדושה ולנבואה, וכשהגיעו לשם בני ישראל וחנו 'נגד ההר' זה השפיע עליהם קדושה והתעלות.

וזהו שאומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", שהקירוב להר סיני עצמו הוא גם כן דבר גדול מאד שנותן מדרגה של קדושה, שראים את הר סיני, ועל ידי זה זוכים למידות טובות ואמונה, כאיש אחד בלב אחד, ואילו לא זכינו אלא לדרגה הזאת בלבד דיינו וצריכים להודות על זה להקב"ה. ולכן רמז הכתוב ויחן שם ישראל 'נגד ההר' – שהתעלו במדרגתם על ידי עצם הקירוב להר סיני, שראו את המקום המוכן לקבלת התורה, וזה השפיע עליהם קדושה.

ועתה בזמנינו אין לנו הר סיני, שכבר בטלה קדושתו, ואין אנו עומדים 'נגד ההר', אבל יש לנו מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם המבוארים באבות פ"ו, שבהם זוכים לקנין התורה, וזוהי ההכנה לתורה בשבילנו.

ולהלן כתוב עוד (פסוק יז) **"ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה ויטייבנו בתחתית ההר"**, ורש"י הביא בזה מה שדרשו חז"ל (שבת פח, א) שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב וכו', וביארו המפרשים (תפארת ישראל למהר"ל פרק לב) שאין הכוונה לכפיית ההר כגיגית כפשוטו, אלא כפייה שכלית, שראו את האמונה בבהירות כל כך עד שהיו כמוכרחים מצד שכלם לקבל את התורה, שהבינו שהתורה היא תכלית כל החיים וכלי התורה אין שום זכות קיום, וקיבלו את התורה מפני שהשכל חייבם והכריחם לזה.

ויש לפרש כי למדרגה זו הגיעו רק לאחר שיצאו מן המחנה והתקרבו יותר עד ההר עצמו, כשהתייצבו כבר 'בתחתית ההר' ולא רק 'נגד ההר', אז קיבלו את הדרגה הזאת להרגיש שבלי קבלת התורה אין להם זכות קיום.

*

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי (יט, ה). פירש רש"י אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, ע"כ. ובאמת מקרא מפורש הוא בתהלים (יט, יא) שדברי תורה מתוקים מדבש ונופת צופים, ויש בהם ערבות ומתיקות. וכן מבקשים בברכות התורה 'והערב נא השם אלוקינו את דברי

תורתך בפנינו', ויש להתבונן למה מבקשים על מתיקות התורה, וכי לא עדיף ללמוד לשם מצוה, מתוך קושי ועמל התורה, שיש על זה יותר שחר, כמאמרם (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, ואם אדם מבקש על מתיקות, לכאורה הרי זה אהבת עצמו, שהוא רוצה ליהנות מדברי תורה, ומדוע שלא ילמד בלי מתיקות, לשם שמים, לקיים מצוות תלמוד תורה.

אבל מזה שמבקשים והערב נא מוכח שיש חיוב של מתיקות, ואדרבה עיקר מצוות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך הנאה ומתיקות! כמו שכתב האגלי טל בהקדמה "כי עיקר מצוות לימוד התורה היא להיות שש וששמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה". וכן כתב בחידושי רבי אברהם מן ההר (נדרים דף מח) לגבי מודר הנאה מחברו, שמותר לו לישב בסוכתו של חברו, ואין זה נקרא שנהנה ממנו, מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו. אבל ללמוד תורה ממנו אסור לו, "שלא שייך למימר במצוות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה שמשגיג ומבין בלימודו".

ונתבונן מהו המקור לזה, ומהיכן יודעים שהמצוה היא ללמוד עם מתיקות. ונראה, שהרי חיוב תלמוד תורה הוא ללמוד כל היום וכל הלילה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה", ובגמרא מנחות דף צ"ט מובא ששאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית.

והרי לא שייך במציאות שאדם יעסוק בתורה כל היום וכל הלילה בלי הפסק אם לא ירגיש מתיקות בזה, ולכן ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות וערבות גדולה כל כך, כדי שאדם יוכל לעסוק יומם ולילה בתורה, מתוך המתיקות שיש בה, ובכך יקיים את נפשו ויזכה לחיי נצח. וזהו מקור החיוב ללמוד עם מתיקות, כי רק כך שייך לעסוק בתורה יומם ולילה. ולכן מבקשים בברכות התורה 'והערב נא' שזוכה להרגיש את מתיקות התורה, וזהו המשך לתחילת הברכה 'וציוונו לעסוק בדברי תורה', כיצד לעסוק: על ידי והערב נא! כי הערבות נותנת כוח לעסוק בתורה בלי הפסק.

ובזה יש לפרש מה שכתב רש"י שאם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שהכוונה בזה ללימוד התורה, שצריכים ללמוד מתוך ערבות ומתיקות, ופירוש הפסוק הוא: **'אם שמוע'** היינו אם תשמע דברי תורה ותלמד, אזי **'תשמעו'** – תוכלו להמשיך ללמוד עם ערבות וללא קשיים, 'בקולי' היינו קול השם שמצווה אותנו לעסוק בתורה.

וכן **'ושמרתם את בריתי'** יש לפרש על לימוד התורה, כמו שכתב רש"י בכמה מקומות (דברים ד, ו; יב, כח) שלשון שמירה הולך על משנה, ושמרתם זו משנה, ומשנה אין הכוונה דווקא למשניות, אלא משנה לשון שינוי, ללמוד את התורה, וכפי שהמשיך ואמר **'את בריתי'**, והיינו התורה שנקראת ברית, כמו שכתוב (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה.

ועל זה אמר ועתה אם שמוע תשמעו וגו', שאם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שאחרי שמתחילים ללמוד מרגישים את היערב לכם, ומכוח זה אפשר לקיים ושמרתם את בריתי ולעסוק בתורה בלי הפסק!

מעמד פתיחת תכנית 'כולה מסכתא' שעל ידי איחוד בני הישיבות בארץ ישראל

לעידוד בני הישיבות הקדושות לסיים המסכת הנלמדת בישיבה

ידוע שידיעת התורה זה חיוב, יש חיוב עסק התורה ויש חיוב ידיעת התורה, וידוע בשם הגר"א שאמר שאם לא היה חיוב ידיעת התורה, אזי הוא היה לומד כל החיים משנה אחת, כי יש מתיקות בתורה, והיה לו מתיקות כזו שיכול לחזור על אותה המשנה עוד ועוד וזה לא משעמם, אבל יש גם חיוב ידיעת התורה, ידיעת כל התורה כולה, ולכן צריך לעסוק גם בשאר חלקי התורה.

ומלבד החיוב זה גם חיים מאושרים, על ידי ידיעת התורה, וכתוב בספרים שכל דבר שהוא חיוני לגוף יש בו טעם כדי שהגוף ירצה לעשות את זה, ולכן יש טעם באוכל, כי אחרת אם לא היה טעם הוא לא היה אוכל, והיה נחלש ולא מתפקד. וכך גם בצרכי הנפש, שהתורה היא חיי הנפש, ולכן יש טעם מיוחד בתורה, שדברי תורה מאד מעניינים, ומתוקים מדבש, ונמשלו לדבש ולחלב וליין, כל מיני טעמים יש בתורה, מפני שזה חיי הנפש, והמטרה היא לעסוק בתורה וגם לדעת את כל התורה כולה, שהתורה תיכנס בתוך הנשמה!

וזהו העסק שאנחנו מתעסקים פה עכשיו, באים להשפיע על הציבור עוסקי התורה לגמור את המסכת שלומדים בישיבה באותו הזמן, וכל זמן מוסיפים עוד מסכת ועוד מסכת, ובזמנים פנויים אפשר לגמור את כל הש"ס כך, וזה החיים הכי מאושרים. בעזרת השם יהיה סייעתא דשמיא.

לעילוי נשמת
הר"ר **שמואל יצחק לוי** ז"ל
בן הרב ר' דוד הי"ד
נלב"ע ג' סיון תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון רבי **אורי שרגא קלרמן** זצ"ל
ב"ר **שמואל חיים הלוי** זצ"ל נלב"ע ה' סיון תשנ"ג
ורעייתו הצדקנית הרבנית מרת **לאה פורמט** ע"ה
בת הגאון רבי **חיים יוסף** זצ"ל נלב"ע ו' טבת תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **בנימין ביינוש קורלנסקי** זצ"ל
ב"ר **אברהם דוד** זצ"ל
נלב"ע ז' סיון תשס"ו - תנצב"ה